

Makale Türü/Article Type: *Derleme/Review*

DOI:10.47105/nsb.847688

Atf/Citation: Toraman, S. (2021). Karma yöntemler araştırması: Kısa tarihi, tanımı, bakış açıları ve temel kavramlar. *Nitel Sosyal Bilimler*, 3(1), 1-29.

Karma Yöntemler Araştırması: Kısa Tarihi, Tanımı, Bakış Açılı ve Temel Kavramlar

^aSinem Toraman¹

^a*Doktora Adayı, Cincinnati Üniversitesi, ABD*

Öz

Karma yöntemler araştırması, son yıllarda farklı disiplinlerde ve ülkelerde popülerlik kazanan ve araştırmacılara farklı metot, metodoloji ve paradigmaları bir arada kullanarak araştırma sorularına cevap arama imkânı veren bir yaklaşımdır. Bu makalenin amacı, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmak ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmektir. Bu makalede, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılarına ve temel kavramlarına değinilmektedir. Karma yöntemler araştırmasını tam anlamıyla tanımak ve bu yaklaşımı çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacılar, yüksek lisans ve doktora öğrencileri bu makalenin hedef okuyucu kitlesini oluşturmaktadır. Bu makalede araştırmacı, karma yöntemler araştırması alanında yetişen bir metodolojist (yöntembilimci) olarak karma yöntemler araştırmasının Türkçeleştirilmesinde ve kullanılmasında gördüğü sorunlara dikkat çekmekte ve araştırmacılara karma yöntemler araştırmasının kullanımına ilişkin öneriler sunmaktadır. Crotty'nin (1998) genel olarak araştırma sürecinin temellerini açıkladığı yapısal model yaklaşımını tanıtarak araştırma sürecinin temellerini dört elementin (felsefik varsayımlar, teorik dayanaklar, metodolojik yaklaşımlar ve metotlar) oluşturduğunu belirten araştırmacı, karma yöntemler araştırmasına ilişkin farklı tanımları bu modeli kullanarak açıklamıştır. Bu makaledeki temel tartışma noktaları beş ana başlıkta özetlenebilir. Birincisi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının felsefe, metodoloji veya metot tanımlarından hangisinin kullanıldığı önemlidir ve araştırmacılar kullandıkları tanımları açıkça belirtmelidir. İkincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırması çalışmalarında kullandıkları tanımla karma yöntemler araştırmasının uygulanmasının örtüşmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nitel ve nicelin entegrasyonu (birleştirme) önemlidir ve araştırmacılar kendilerine “neden, neleri, ne zaman ve nasıl” entegre ediyoruz sorularını sormalıdır. Bu noktada, entegrasyon (birleştirme) olmayan karma yöntemler araştırması çalışmalarının karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği verisinden hareketle, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını sunmaya özen göstermeleri önerilmektedir. Dördüncüsü, karma yöntemler araştırmaları nicel ve nitel verilerin toplanması ve analizi gibi komplike bir süreci gerektirdiği için araştırmacıların çalışmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesi önerilmektedir. Beşincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına olan katkısına vurgu yapılmasına özen göstermesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: karma yöntemler araştırması, temel kavramlar, paradigma, metodoloji, metot

¹**Sorumlu Yazar/Corresponding Author:** Sinem Toraman, Cincinnati Üniversitesi, toramasm@mail.uc.edu, ABD

Gönderim Tarihi/Received: 29.12.2020

Kabul Tarihi/Accepted: 23.02.2021

Yayımlanma Tarihi/Published: 30.06.2021

Telif hakkı: © 2021 Toraman. Bu lisans, yazarın orijinal yaratıcı olarak atfedilmesi ve yeniden kullanımın ticari olmayan amaçlarla, yani araştırma veya eğitim amaçlı kullanımla sınırlı olması koşuluyla, kullanıcıların makaleyi kullanmasına, çoğaltmasına, yaymasına veya görüntülemesine izin verir.

Copyright: © 2021 Toraman. This licence permits users to use, reproduce, disseminate or display the article provided that the author is attributed as the original creator and that the reuse is restricted to non-commercial purposes i.e. research or educational use.

Mixed Methods Research: A Brief History, Definitions, Perspectives, and Key Elements

Extended Summary

Mixed methods research is an approach that involves collecting, analyzing, and intentionally integrating qualitative and quantitative data in a study. With the growing interest in mixed methods research across countries and disciplines, researchers have adopted mixed methods research to better understand complex research problems. Turkey is such country that has paid growing attention to mixed methods research. As an example of this growing interest, some well-known mixed methods research books have been translated from English to Turkish to make mixed methods research more accessible to Turkish researchers, faculty members, and graduate students who have been interested in learning about and using mixed methods research.

As a methodologist trained in the field of mixed methods research, the author has watched the trends in the use of mixed methods research to understand the conceptualization and use of this new way of thinking in the context of Turkey. Based on the author's interaction with colleagues and graduate students from Turkey as well as her observations about misconceptualization and misuse of mixed methods research due to translation from English to Turkish and examination of mixed methods studies, the author positioned herself in this paper to advocate for mixed methods research and provide an introductory overview of mixed methods. Accordingly, the purpose of this paper was to provide an overview of the brief history, definitions, perspectives, and key elements of mixed methods research. In addition, the author offered her suggestions about the translated versions for some of the mixed methods research concepts that have translation issues about conveying the underlying assumptions about mixed methods research as she has argued.

The author used Crotty's framework in explaining four major elements of research process: (a) philosophical and paradigmatic assumptions, (b) theoretical perspective, (c) methodology, and (d) methods. Using this framework, the author provided some mixed methods research definitions to explain how the use of mixed methods research may vary depending on the perspective(s) taken in the research process. In addition, the author explained the formulation of mixed methods research based on the editorial written by Fetters (2018) and discussed the current status of mixed methods research in the context of Turkey based on her ongoing study about the prevalence of mixed methods research in master's theses, doctoral dissertations, and peer-reviewed articles published in Turkey.

The author then focused on explaining 14 mixed methods research elements: mixed methods term in the title, mixed methods rationale, paradigmatic assumption for mixed methods, mixed methods design, qualitative methods, quantitative methods, sequence (timing) of qualitative and quantitative components, priority (weighting or importance) of qualitative and quantitative components, integration techniques, the results of qualitative analysis, the results of quantitative analysis, the mixed methods integrated results, added value of using mixed methods research, and advancing the field of mixed methods research. The author discussed five major points for readers to take away from this manuscript. First, the author emphasized the importance of providing the

definition of mixed methods research used in a study. The author encouraged scholars to understand and embrace the various definitions of mixed methods research with the strong emphasis on mixed methods experts' common understanding about mixed methods research.

Second, the author suggested Turkish scholars to ensure their conceptualization of mixed methods research aligns well with their use of this approach. Third, the author emphasized the importance of integration as suggested by the leaders and experts in the field of mixed methods research. Referring to the editorial written by Plano Clark (2019), the author highlighted the four major questions about meaningful integration in mixed methods research studies by identifying why, what, when, and how. Regarding integration, the author emphasized that the integration has found to be the most discriminative mixed methods research element (Toraman et al., 2021), meaning the studies do not adopt integration are less likely to adopt mixed methods research. Based on this emphasis, the author encouraged Turkish scholars to pay extra attention to the integration of quantitative and qualitative data in their mixed methods studies and provided fundamental references for those who are interested in learning more about the integration techniques and strategies for presenting integrated results. Fourth, in line with the third suggestion, the author encouraged Turkish scholars to use procedural diagram in their studies as mixed methods research studies call for qualitative and quantitative data collection and analysis. The author highlighted that using procedural diagram in a mixed methods research study can help Turkish scholars better communicate the logic of their mixed methods research design. Finally, the author highlighted the importance of emphasizing the added value of using mixed methods research in a study and encouraged Turkish scholars to first ask themselves why they use mixed methods, noting that mixed methods research must be used when the research problem is complex that calls for mixed methods.

Keywords: mixed methods research, key elements, paradigm, methodology, method

Giriş

Bundan yaklaşık 10 yıl kadar önce Türkiye'nin batısında yer alan bir köy okulunda ücretli fen bilgisi öğretmenliği yaparken, öğrencilerimin fen eğitimine ilişkin kavram yanılgıları olduğunu ve bu kavramları günlük yaşam deneyimleriyle ilişkilendirmede güçlük çektiklerini gözlemledim. Mesleki ve bireysel gözlemlerime dayanarak, yüksek lisans tezimin çalışma konusunu öğrencilerimin bu sorununa çözüm önerisi üretmek olarak belirledim. Bir eylem planı yapmayı ve öğrencilerimi bu plana dâhil ederek, onların Fen, Teknoloji, Toplum ve Çevre (FTTÇ) ilişkilendirmelerini geliştirmelerine katkıda bulunmayı amaçlıyordum. Araştırma sorum – *Araştırma kapsamında hazırlanan sınıf içi ve dışı etkinlikleri içeren bir eylem planı, 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin FTTÇ ilişkilendirmelerini geliştirmeye yönelik nasıl katkılar sağlar?* (Toraman, 2013, s. 5) – nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması (action research) yapmamı gerektiriyordu. Nitel araştırmanın hâlâ eleştirildiği, kabul görmediği ve eylem araştırmasına ilişkin yeterli Türkçe kaynağın olmadığı o günlerde, benim için en büyük soru, “*Analiz ettiğim nitel verilerimi tezimde nasıl sunacağım?*” idi. O zamanlar karma yöntemler araştırmasından haberdar olmadığım halde, verilerimden oluşan temaları tablolar halinde ve frekansları ile sunmuştum. Bir diğer deyişle, bugün karma yöntemler araştırmasında veri dönüştürme (data transformation) (Bazeley, 2018, Sandelowski ve ark., 2009) olarak tanımlanan işlemi uygulamış; o dönemdeki akademik normlara uyum gösterebilmek için tezimde nitel verileri nicel verilere dönüştürmüştüm.

Araştırma görevliliğine geçiş sürecimle, Türkiye’de Eğitim Programları ve Öğretimi alanında doktora başladığım dönemde, ilk araştırma yöntemleri ve eğitim felsefeleri derslerimi almıştım. Felsefelerden, paradigmalardan bahsederken nicel ve nitel araştırma yöntemlerini odağına alan paradigmalardan bir arada kullanılamayacağına vurgu yapan anlayışlar, yüksek lisans tezimde nicelleştirdiğim nitel verilerime ilişkin soru işaretlerine neden olmuştu zihnimde: *Hangisi doğrudu? Gerçekten nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılamaz mıydı? Nitel verileri nicelleştirip frekanslarını vermek kullandığım eylem araştırması yaklaşımı ile örtüyor muydu? Ve en önemlisi, Yüksek lisans tezimde hata mı yapmıştım?*

Bu sorulara cevap ararken Creswell ve Plano Clark’ın (2007) karma yöntemler araştırması kitabıyla tanışmıştım. O kitap, beni bugünkü yolculuğuma sürüklemiş ve bana Dr. Vicki L. Plano Clark ile tanışma ve çalışma imkânı elde edecek kapıyı açmıştı. Amerika Birleşik Devletleri’nde Nicel ve Karma Yöntemler Araştırmaları alanında ikinci kez doktora başlamam ile birlikte, karma yöntemler araştırmasına derin bir yolculuğa çıkmış oldum. Bugün, karma yöntemler araştırması alanında aktif rol alan bir akademisyen ve alanın liderlerinden biri tarafından yetiştirilmekte olan ilk ve tek Türk karma yöntemler araştırması yöntembilimcisi olarak bu makaleyi yazmayı kendime borç biliyorum. Çünkü, Türkiye’de bulunduğum dönemde kendime sorduğum metodoloji ile ilgili sorular, bugün bana karma yöntemler araştırması ile ilgili olarak yöneltiliyor.

Karma yöntemler araştırması alanına ilişkin sınırlı sayıdaki Türkçe kaynaktan yararlanmaya ve bu alanı en iyi şekilde öğrenerek icra etmeye çalışan yüksek lisans ve doktora öğrencilerini ve değerli akademisyenleri, bu makale ile karma yöntemler araştırması için diyaloga davet ediyorum. Bu sebeple, bu makalenin amacı, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmak ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara rehberlik etmektir. Bu bağlamda makale, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılarına ve temel kavramlarına değinmektedir. Bu makalenin girişinde örneklendirdiğim gibi, Türkiye'deki yüksek lisans ve doktora dönemimde kendime sorduğum sorulara benzer sorularla meşgul olan yüksek lisans ve doktora öğrencileri ve karma yöntemler araştırması alanını tam anlamıyla tanımak ve bu metodolojiyi kendi çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacılar, bu makalenin hedef okuyucu kitlesini oluşturmaktadır.

Karma Yöntemler Araştırmasının Kısa Tarihi

Daha önceki yıllarda araştırmacılar nicel ve nitel araştırma yöntemlerini bir arada kullandıkları halde, karma yöntemler araştırması 1980-90'lı yıllarda birbirinden bağımsız olarak İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'da karma yöntemler araştırmasının kavramsallaştırılması üzerine yapılan çalışmalar ile adlandırılmıştır. Karma yöntemler araştırması, hemşirelik (Morse, 1991), eğitim (Creswell, 1994), program değerlendirme (Greene ve ark., 1989), sosyoloji (Brewer & Hunter, 1989; Fielding & Fielding, 1986), sağlık (Crabtree & Miller, 1992) ve işletme (Bryman, 1988) alanlarından araştırmacıların çalışmaları sonucu ortaya çıkmış bir alandır. Karma yöntemler araştırması alanında yayımlanan ilk kitap 1997 yılına ait olup Greene ve Caracelli tarafından yazılmış; 2003 yılı itibari ile alana ilişkin yayımlanan kitapların sayıca artmasıyla alanın gelişimi hız kazanmıştır.

Günümüzde alana yönelik yazılmış onlarca kitap, binlerce makale ve yüzbinlerce yüksek lisans ve doktora tezi bulunmaktadır (Plano Clark & Ivankova, 2016). Ayrıca alanın liderleri tarafından yazılmış kitapların bazılarının (ör., Creswell, 2015; Creswell & Plano Clark, 2007, 2011; Plano Clark & Ivankova, 2016; Teddlie & Tashakkori, 2009) Çince, Türkçe ve Portekizce dâhil olmak üzere çeşitli dillerde çevirileri bulunmaktadır. Bununla birlikte, karma yöntemler araştırmasına olan ilginin farklı disiplinlerde ve dünya genelinde hızla artması ve yöntembilimcilerin birbirinden bağımsız olarak çalışmaları, alana yönelik farklı bakış açılarının ortaya çıkmasını da beraberinde getirmiştir (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Bugün karma yöntemler araştırması, uluslararası alanyazında tanınan ve Karma Yöntemler Uluslararası Araştırma Birliği (Mixed Methods International Research Association [MMIRA], www.mmira.org) tarafından desteklenen bir alandır. Bununla birlikte, Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği (American Educational Research Association) ve Amerikan Program Değerlendirme Birliği (American Evaluation Association) Karma Yöntemler Araştırması özel ilgi grupları ve Journal of Mixed Methods Research ve International Journal of Multiple Research Approaches dergileri bu

alandaki metodolojik tartışmaların etkin olarak gerçekleştiği ve araştırmacıların metodolojik gelişmelere yer verdiği kaynaklardır.

Karma Yöntemler Araştırmasının Tanımı

Günümüzde, karma yöntemler araştırması alanındaki araştırmacılar ve alanın liderleri tarafından yapılmış karma yöntemler araştırması tanımının sayısı 40'tan fazladır (Johnson ve ark., 2007; Plano Clark & Ivankova, 2016). Alanın lideri araştırmacılar, karma yöntemler araştırmasına ilişkin ortak görüşte olmakla birlikte, alana ilişkin farklı bakış açıları geliştirmişlerdir. Bunun sonucu olarak da alanın liderleri, yapmış oldukları tanımlarda farklı anahtar kelimeleri kullanmış ve karma yöntemler araştırmasını farklı felsefik, metodolojik ve metot anlayışlarına göre açıklamışlardır. Bir diğer deyişle, karma yöntemler araştırması *karma yöntem(ler)* (mixed method(s)), *karma araştırma* (mixed research), *karma metodoloji* (mixed methodology) ve *karma yöntemler araştırması* (mixed methods research) gibi birbirinden farklı İngilizce anahtar kelimelerle yabancı literatürde yer edinmiştir. Dahası, karma yöntemler araştırmasına ilişkin tartışmaların ilk yıllarında (Tashakkori & Teddlie, 1998) ve sağlık bilimleri alanında bu alana ilişkin çalışmaları yürüten araştırmacıların *çoklu yöntem* (multimethod) anahtar kelimesini de karma yöntemler araştırmasının eşanlamlısı olarak kullandıkları bilinmektedir (Plano Clark, 2005).

Zaman içerisinde *çoklu yöntem* kavramı, gelişmekte olan karma yöntemler araştırması kavramından farklı bir anlam kazanmış olsa da, son dönemde yapılan araştırmalarda da bu kavramın anahtar kelime olarak kullanıldığı görülmektedir (ör., Coyle ve ark., 2018; Toraman ve ark., 2018). Coyle ve arkadaşlarının (2018) çoklu yöntem kavramını, sağlık bilimleri alanında karma yöntemler araştırmasını uygulayan proje özetlerini incelerken kullanmalarının nedeni ise hâlâ çoklu yöntem kavramının karma yöntemler araştırması kavramıyla eşdeğer olarak kullanılıp kullanılmadığını irdelemektir. Bu noktada çoklu yöntem kavramının karma yöntemler araştırmasının güncel tanımından farkına değinmekte fayda vardır. Çoklu yöntem kavramı, birden fazla nitel veya birden fazla nicel yöntemin bir arada kullanılması, verilerin toplanması ve analizi ile yürütülen çalışmalar için kullanılan bir kavramdır (Tashakkori & Teddlie, 1998) ve günümüz *karma yöntemler araştırması* tanımı ile örtüşmemektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

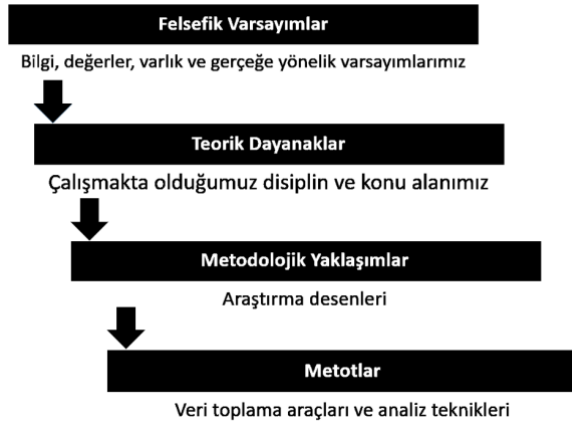
Özetle, karma yöntemler araştırması çalışmalarında farklı ve/veya birden fazla anahtar kelimenin kullanılması, araştırmacıların çalışmalarının amacına ve hatta çalıştıkları disipline göre farklılık göstermekte olup; hangi anahtar kelimenin kullanılmasının uygun olacağı karma yöntemler araştırmasının metot, metodoloji ya da felsefe olarak kullanılmasına ve dolayısıyla karma yöntemler araştırmasının tanımına göre belirlenebilmektedir. Bu sebeple, bu alana ilgi duyan ve çalışmalarında karma yöntemler araştırmasını kullanmayı düşünen araştırmacıların, karma yöntemler araştırmasının tanımını ve temel dayanaklarını vurgulamaları bu kavramsal ayrımı yapmayı kolaylaştıracaktır. Bu ayrımı yaparken Crotty'nin (1998) genel olarak araştırma sürecinin temellerini açıkladığı yapısal

model yaklaşımını tanıyıp inceleyelim. Crotty'nin (1998) bu yapısal model yaklaşımı, makale boyunca karma yöntemler araştırmasının temel özelliklerini incelemek için kullanılacaktır.

Crotty (1998) araştırma sürecinin temellerini dört elementin oluşturduğunu belirtmektedir: (a) Felsefik varsayımlar, (b) teorik dayanaklar, (c) metodolojik yaklaşımlar ve (d) metotlar. Şekil 1'de görüldüğü üzere, felsefik varsayımlarımız, yani bilgi, değerler, varlık ve gerçeğe yönelik varsayımlarımız ve seçtiğimiz paradigmlar (ör., pozitivism, postpositivism, yapılandırmacılık, pragmatizm vb.), çalışmamızı dayandırdığımız teorik perspektifi şekillendirir. Crotty'e (1998) göre teorik dayanaklarımız (ör., feminist teori, bilişsel öğrenme teorisi vb.), çalışmakta olduğumuz disiplin ve konu alanımızı kapsamanın yanı sıra araştırmamızda kullanacağımız metodolojinin altında yatan teorik bakış açısının ne olduğu sorusunu kendimize sormamızı gerektirir. Teorik dayanaklarımız araştırmamız için yol gösterici olup pusula niteliğindedir.

Şekil 1.

Araştırma Sürecinin Temellerini Oluşturan Dört Element

Not: Crotty'den (1998) uyarlanmıştır.

Metodolojik yaklaşımlar, seçtiğimiz araştırma yöntemleridir. Nicel, nitel ve karma yöntemler araştırması metodolojik yaklaşımlara örnek verilebilir. Bu metodolojik yaklaşımların her biri kendi içinde araştırmanın amacına göre farklı nicel, nitel ve karma yöntemler araştırması desenlerini barındırır. Desenler için, deneysel desen ve anket araştırmaları nicel araştırmaya; durum çalışması ve fenomenoloji nitel araştırmaya; açıklayıcı sıralı karma yöntemler araştırması deseni karma yöntemler araştırmasına örnek olarak verilebilir. Metodolojik yaklaşımlar, yol haritamızdır ve çalışmamızda takip edeceğimiz adımları belirlememize ve araştırmamızı sistematik olarak yürütmemize olanak sağlar. Metodolojik seçimlerimiz, hangi metotları kullanacağımızı ve araştırma sorularımızı nasıl cevaplandıracağımızı belirler. Metotlar ise veri toplama araçları ve analiz teknikleridir. Açık ve kapalı uçlu soru formları, mülakatlar, odak grup görüşmeleri ve gözlemler veri toplama araçlarına örnek olarak verilebilir. Analiz tekniklerine örnek olarak istatistiksel analizler (ör., t-testi, ANOVA vb.), içerik analizi, tematik analiz, veri dönüştürme ve birleştirilmiş görseller (joint display) verilebilir.

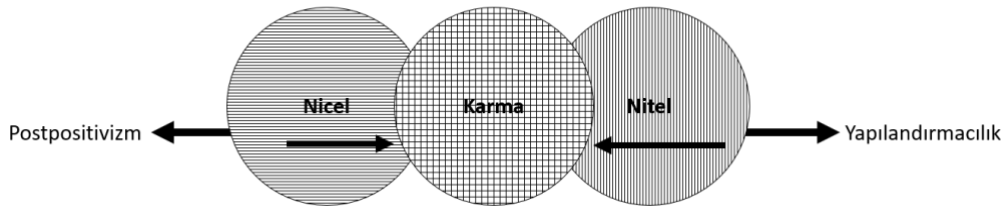
Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımını göz önünde bulundurarak karma yöntemler araştırması tanımlarına bakalım ve birkaç örnekle neden "karma yöntemler araştırması" kavramının

“mixed methods research” kavramının karşılığı olduğunu ve Türkçe literatürde bu haliyle yer alması gerektiğini açıklayalım. Örneğin, alanın liderlerinden ve Program Değerlendirme üzerine çalışan Greene (2007, s. 20) felsefik bir perspektiften bakarak "karma yöntemler yoluyla düşünme" olarak tanıma yer vermiştir. Greene (2007, s. 20) karma yöntemler araştırmasının felsefik bir yaklaşım tanımını, "sosyal bilimlere ve program değerlendirmeye farklı bakış açılarıyla bakma, duyma; sosyal dünyayı birçok yönüyle anlamlandırma, önem verilen ve odaklanılan bakış açılarına diyaloga davet eden çoklu zihinsel modelle yönelim ya da bir yaklaşım biçimi" olarak ifade etmiştir.

Creswell ve Plano Clark (2018) metodoloji düzeyinde karma yöntemler araştırmasının tanımını, bir çalışmada bir konuyu ya da araştırma olgusunu anlamak amacıyla nitel ve nicel verilerin felsefik ve teorik anlayışlarla şekillendirilerek toplanmasını, analiz edilmesini ve analizlerden elde edilen sonuçların amaçlı olarak entegrasyonunu (birleştirilmesini) içeren yaklaşım olarak ifade etmişlerdir. Creswell ve Plano Clark'ın (2018) bu tanımında dikkat edilmesi gereken en önemli özellik, seçtiğimiz metodolojinin felsefik ve teorik bakış açılarımızdan etkilendiğini göz önünde bulundurmak. Şekil 2’de karma yöntemler araştırmasının metodolojik ve felsefik olarak durumu, postpozitivizm paradigmasını temel alan nicel ile yapılandırıcılık paradigmasına dayanan nitel metodolojilerin bir araya getirilmesi ve her iki yaklaşımdan elde edilen sonuçların birleştirilmesi olarak görselleştirilmiştir.

Şekil 2.

Karma Yöntemler Araştırmasının Metodolojik ve Felsefik Olarak Durumu

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Fetters'dan (2020) uyarlanmıştır.

Creswell ve Plano Clark (2007, s. 5), metod düzeyinde ise karma yöntemler araştırmasını “bir veya birden fazla çalışmada nitel ve nicel verilerin toplanması, analiz edilmesi ve entegre edilmesi” olarak tanımlamıştır. Bu nedenle yapmakta olduğumuz bir çalışmada birden fazla yöntemin ya da araştırma deseninin tek bir çalışmada bir arada kullanılıyor olması “karma yöntemler araştırması” kavramının Türkçe literatürde uygunluğunu onaylamaktadır. Türkçe literatürde yer alan “karma yöntem araştırmaları” (Dede & Demir, 2014) kavram olarak ilgili alanyazındaki anahtar kelimelerle ve karma yöntemler araştırmasının tanımı ile örtüşmemektedir.

Karma yöntemler araştırması tanımları bu örneklerle sınırlı değildir. Araştırmacıların dikkat etmesi gereken en önemli hususlardan bir diğeri, kullandıkları karma yöntemler araştırması tanımı ile seçtikleri karma yöntemler araştırması uygulamalarının örtüşmesidir. Bunun için karma yöntemler araştırmasının kavramsallaştırılması, matematiksel eşitlik formülleri ile açıklanabilir. Fetters ve Freshwater (2015) karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ilişkin sorunlara dikkat çektikleri

başmakalede “1+1=3” formülüyle karma yöntemler araştırmasına ilişkin bakış açılarını ifade etmiştir. Fetters (2018), Freshwater ile yazdıkları başmakaleden (Fetters & Freshwater, 2015) yola çıkarak karma yöntemler araştırmasının formüllerini ele aldığı bir başka başmakale daha yazmıştır. Fetters’ın (2018) başmakalesinden yola çıkarak kullandığınız tanımla karma yöntemler araştırmasını uygulamanız arasında nasıl bir tutarlılık olması gerektiğini ilgili formüllerle açıklayalım:

1+1=1 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırmasının “üçüncü araştırma paradigması” (Johnson & Onwuegbuzie, 2004, p. 14) ve “üçüncü metodolojik akım” (Teddlie & Tashakkori, 2003, p. 5) perspektifine dayanır ve pragmatizmin bu görüşün altında yatan felsefik bakış açısı olduğu savunulur (Johnson & Onwuegbuzie, 2004; Morgan, 2007). Fetters (2018) karma yöntemler araştırması alanının bu tartışmanın ötesine gittiğini ifade eder (alandaki tartışmalar için Maxwell (2016) ve Plano Clark ve Ivankova (2016) referanslarına bakabilirsiniz). Johnson ve Onwuegbuzie (2004) “mixed research” dediğimiz “karma araştırma” anahtar kavramını bu bakış açısı için kullanır. Ayrıca nitel verilerin istatistiksel değişkenlere transformasyonu yani veri dönüştürmesi ve nitel kodların veya temaların frekansla ifade edilmesi de bu formülü benimser.

1+1=2 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırması çalışması olarak adlandırılan çalışmalarda entegrasyon yani birleştirme olmadan nicel ve nitel iki araştırmanın birbirinden bağımsız olarak yürütüldüğünü ifade eder (Fetters, 2018). Burada iki araştırmanın birbirinden bağımsız olması demek veri toplama araçları veya örneklem olarak iki farklı veri türü ve analizi arasında ilişkinin kurulmamış olması anlamına gelir. İki yöntem arasında ilişki olmadığı gibi entegrasyon da mümkün değildir. Bu formülün bir diğer örneği de nicel ve nitel veri toplama araçlarının aynı konuyu veya bir konunun farklı boyutunu çalışmak üzere kullanılması ancak veriler arasındaki ilişkinin kurulmaması ve sonuçların raporlandırılmasında her iki yöntemin ayrı ayrı (birleştirilmeden) sunulmasıdır.

Bryman (2007), yapmış olduğu çalışmada karma yöntemler araştırması makalelerini incelemiş ve sınırlı sayıda makalede entegrasyon (birleştirme) olduğunu ortaya koymuştur. 2007’den bugüne yapılan pek çok çalışma da nicel ve nitel verilerin entegrasyonu konusunda sınırlılıkların devam ettiğini ve bu önemli temel karma yöntemler araştırması kavramının çalışmalarda sınırlı düzeyde raporlandırıldığını göstermiştir (ör., Alise & Teddlie, 2010; O’Cathain ve ark., 2008; Toraman ve ark., 2020). Fetters (2018) karma yöntemler araştırması çalışmalarının 1+1=2 ile sınırlı kalmaması gerektiğini ve alanın entegrasyon konusunda katettiği gelişmelerin karma yöntemler çalışmalarına da yansıtılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Türkiye’de yürütülmüş olan yüksek lisans ve doktora tezlerinde ve makalelerde bu formülün hakim olduğu görülmektedir (Toraman, 2020). Toraman (2020) yürütmekte olduğu metodolojik inceleme çalışmasında karma yöntemler araştırması olarak adlandırılan çalışmaların %90’dan fazlasında entegrasyon tekniklerine yer verilmediğini ve nicel ve nitel verilerin birleştirilmesinde Türkçe literatürdeki çalışmalarda sınırlılıklar olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca yapılan incelemeler, Türkiye’deki çalışmalarda nitel verilerin nicelleştirilmesi yaklaşımının yoğun olarak benimsediğini

ortaya koymuştur. Toraman (2020), felsefik olarak yapılandırmacılığı kabul ettiğini iddia eden çalışmalarda dahî, nitel verilerin nicelleştirilmesinin hakîm olduğunu ve temaların frekanslarla verildiğini tespit etmiştir. Bu durum, araştırmacıların felsefik bakış açıları ile kullandıkları metodolojik yaklaşımın örtüşmediğini göstermektedir. Toraman (2020), bu durumun Türkiye’de nitel araştırma yöntemlerinin felsefik olarak benimsenememiş olmasından kaynaklanabileceğini ilgili literatür ışığında tartışmıştır.

1+1=3 karma yöntemler bakış açısı, karma yöntemler araştırması çalışmalarında entegrasyon (birleştirme) yaklaşımının benimsendiği ve bu yaklaşımın nicel ve nitel yöntemlerin kullanılması ve entegre edilmesi sonucunda elde edilen bilgiden daha fazlası anlamına geldiğini vurgulamaktadır (Fetters, 2018). Karma yöntemler araştırmasının liderleri ve bu alanda metodolojik çalışmalar yürüten araştırmacılar, verilerin entegrasyonunun (birleştirilmesinin) karma yöntemler araştırmasının en önemli temel özelliklerinden biri olduğunu vurgulamaktadırlar (ör., Bazeley & Kemp, 2012, Creswell & Plano Clark, 2018; Fetters ve ark., 2013; Plano Clark, 2019; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2020). Toraman ve arkadaşları (2021) karma yöntemler araştırmasının benimsenmesinin ölçülmesini ve kavramsallaştırılmasını konu alan çalışmalarında, entegrasyonun (birleştirme) ayırt ediciliği en yüksek karma yöntemler araştırması özelliği olduğunu ampirik olarak tespit etmiş ve karma yöntemler araştırmasının liderlerinin entegrasyon (birleştirme) kavramına ilişkin vurgusunu kanıtlamıştır. Verilerin entegrasyonunu (birleştirilmesini) gerçekleştirememiş olan çalışmaların karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği tespit edilmiştir (Toraman ve ark., 2021). Bu nedenle, Türkiye’deki araştırmacıların karma yöntemler araştırmasının kullanımında entegrasyona (birleştirmeye) özen göstermesi önerilmektedir. Bu noktada, karma yöntemler araştırmasında dikkate alınması gereken temel kavramlar nelerdir ve bir karma yöntemler araştırması çalışmasında bu kavramlara nasıl yer verilmelidir inceleyelim.

Karma Yöntemler Araştırmasında Dikkate Alınması Gereken Temel Kavramlar

Creswell ve Plano Clark (2018) karma yöntemler araştırmasının 14 temel kavramına değinmiş ve bu kavramların karma yöntemler araştırması çalışmalarında bulunmasının önemini vurgulamıştır. Bu temel kavramlar, *başlıkta karma yöntemler araştırması ifadesinin bulunması, karma yöntemler araştırması kullanmanın gerekçesi (nedenini açıklama – rationale), paradigma ve varsayımlar, karma yöntemler araştırması deseni, nitel metotlar (örneklem, veri toplama ve analizi), nicel metotlar (örneklem, veri toplama ve analizi), nitel ve nicelin zamanlaması (sıralılık – sequence), nitel ve nicelin önceliği (ağırlık ya da önem – priority/weight/importance), entegrasyon (birleştirme) teknikleri (integration techniques), nitel analizlerin sonuçları, nicel analizlerin sonuçları, entegre edilmiş (birleştirilmiş) karma yöntemler sonuçları (mixed methods integrated results), karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısı (added value of using mixed methods research) ve karma yöntemler araştırması alanının geliştirilmesi (advancing the field of mixed methods research) olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu temel kavramların her birini açıklayıp inceleyelim:*

Başlıkta Karma Yöntemler Araştırması İfadesinin Bulunması

Creswell ve Plano Clark (2018) karma yöntemler araştırması olarak yürütülen çalışmaların başlığında *karma yöntemler araştırması* ifadesinin veya karma yöntemler araştırmasını temsil ettiği düşünülen anahtar kavramlardan birinin bulunmasını önermektedir. Bunun önerilmesindeki temel sebep, karma yöntemler araştırması çalışmaları ile ilgilenen araştırmacıların çalışmanıza veritabanları aramalarında kolayca ulaşabilmelerini sağlamak ve çalışmanızın metodolojisini yansıtmaktır. Bu öneri, ampirik karma yöntemler araştırması çalışmalarının yanı sıra metodolojik çalışmalar için de geçerlidir ve alandaki diğer araştırmacılar tarafından da önemle vurgulanmıştır (Coyle ve ark., 2018; Fetters, 2020; Fetters & Molina-Azorin, 2019).

Başlığın iki kısımda oluşturulabileceğini öneren Creswell ve Plano Clark (2018), başlığın ilk kısmında çalışılan konu, çalışma grubu ve çalışmanın yürütüldüğü bağlama; ikinci kısımda ise metodoloji ile ilgili karma yöntemler araştırması anahtar kavramına yer verilmesini önerir. Örneğin, Clark ve Plano Clark (2019) yaptıkları çalışmada iki kısımdan oluşan başlık kullanmışlardır: “Kariyer Başarısı Bağlamında Azim: Bir Karma Yöntemler Çalışması.” Özetle, araştırmacılara çalışmalarının başlığını oluştururken bu yapıyı düşünmeleri ve çalışmalarının metodolojik ve içerik kapsamının başlıkta yansıtılması önerilmektedir.

Karma Yöntemler Araştırması Kullanmanın Gerekçesi (Nedenini Açıklama – Rationale)

Karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçesi (rationale), araştırmacıların çalışmalarında neden karma yöntemler araştırmasını seçtiklerini ve araştırma probleminin karma yöntemler araştırması kullanılarak nasıl giderileceğini açıklamasıdır (Plano Clark & Ivankova, 2016). Karma yöntemler araştırması alanında yaygın olarak kullanılan gerekçe tipolojisi, Greene ve arkadaşları (1989) tarafından geliştirilmiştir (Plano Clark & Ivankova, 2016). Bununla birlikte Bryman (2006), yapmış olduğu inceleme çalışmasıyla Greene ve arkadaşları tarafından geliştirilen tipolojiyi zenginleştirmiştir. Karma yöntemler araştırması alanında çalışmalar yürüten araştırmacıların, karma yöntemler araştırması kullanmanın gerekçelerine ilişkin derinlemesine yaptığı tartışmalar literatürde mevcuttur (Johnson & Onwuegbuzie, 2004; Newman ve ark., 2003). Bu makale kapsamında farklı tipolojilerin hepsini açıklamak maalesef mümkün değildir. Ancak, bu tipolojilerin oluşturulmasında dikkate alınan faktörlerden ve yaygın olarak kullanılan birkaç gerekçeden bahsetmekte fayda vardır.

Bryman (2006, s. 98) karma yöntemler araştırmasının kullanmanın gerekçesinin belirlenmesinin dört soruya dayandığını belirtir:

1. Nitel ve nicel veriler eş zamanlı mı, yoksa sıralı olarak mı toplanmaktadır? (Morgan, 1998; Morse, 1991)
2. Hangi veri toplama yaklaşımı önceliklidir (ağırlık ya da önem olarak da literatürde geçer – priority/weight/importance)? Nitel veriler mi, nicel veriler mi? (Morgan, 1998; Morse, 1991).

3. Entegrasyonun (birleştirmenin) fonksiyonu nedir? Örneğin, veri çeşitlemesi (triangulation), açıklama (explanation) veya keşfetme (exploration) mi kullanılmıştır? (Creswell, 2003; Creswell ve ark., 2003; Greene ve ark., 1989).

4. Araştırma sürecinin hangi aşama(lar)ında çoklu strateji araştırma yaklaşımı gerçekleşmektedir? (Tashakkori & Teddlie, 1998) Araştırma sorularının oluşturulması, veri toplama, veri analizi veya verilerin yorumlanması aşamaları olabilir.

Bu makale kapsamında Greene ve arkadaşları (1989) tarafından geliştirilen karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçeleri (rationale) tipolojisini ele alalım. Bu tipolojide, karma yöntemler araştırmasını kullanmanın gerekçeleri (rationale) beş çeşit olarak açıklanmıştır: (a) veri çeşitlemesi (triangulation), (b) tamamlayıcılık (complementarity), (c) geliştirme (development), (d) başlatma (initiation) ve (e) genişletme (expansion). Bu tipolojide yer alan gerekçelerden en yaygın olarak kullanılan üç gerekçeyi açıklayalım: (a) veri çeşitlemesi (triangulation), (b) tamamlayıcılık (complementarity) ve (c) geliştirme (development). *Veri çeşitlemesi* (triangulation), nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların direk olarak karşılaştırılmasını esas alır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçenin temelinde, bir konuya ilişkin benzerlik veya farklılık gösteren nitel ve nicel verilerin karşılaştırılması ile daha geçerli bir tartışmanın elde edilmesi yatar (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların benzer olması halinde, araştırmacılar buldukları sonuçlar konusunda tutarlılığı raporlayabilirler (Plano Clark & Ivankova, 2016). Sonuçlarda farklılık olması halinde, araştırmacıların nitel ve nicel verilerden elde edilen verilerdeki farklılıklara ilişkin açıklamalar yapmaları beklenir (Plano Clark & Ivankova, 2016). Veri çeşitlemesi yaparken birden fazla nicel ve nitel veri toplama aracı kullanılabilir (Creswell & Plano Clark, 2018) ve veri çeşitlemesinin en yaygın ve güçlü karma yöntemler araştırması gerekçelerinden biri olduğu bilinmektedir (Greene ve ark., 1989; Mertens & Hesse-Biber, 2012).

Bu noktada veri çeşitlemesi (triangulation) kavramının Türkçe literatürde “üçleme” veya “üçgenleme” olarak geçtiğini ve bu çevirinin kavram yanlışlarına sebep olduğunu belirtmek önemlidir. Toraman (2020) yürütmekte olduğu çalışmada, bazı makale ve tezlerde “üçleme”nin sadece üç metot kullanılması gerektiğini savunan bir bakış açısı olarak yansıtıldığını tespit etmiş ve bunun doğru olmadığını ilgili literatür ışığında (Creswell, 2013; Maxwell, 2013) tartışmıştır. Bu nedenle bu çalışma kapsamında araştırmacılara, triangulation kavramının Türkçe karşılığı olarak “veri çeşitlemesi” kavramının kullanılmasının kavram yanlışlarını gidereceği görüşünü savunduğumu belirtmekte fayda vardır.

Tamamlayıcılık (complementarity), karma yöntemler araştırmasının bir çalışmada kullanılmasının nitel veya nicel verilerden elde edilen sonuçlardan birinin diğerinden elde edilen sonuçları açıklığa kavuşturmasını, detaylandırmasını ve güçlendirmesini esas alır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçenin temelinde, bir konuya ilişkin elde edilen nitel ve nicel verilerin her ikisinin de güçlü yönlerini ele alarak her iki yönteme de vurgu yapma yatar (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Tamamlayıcılık gerekçesi, araştırmacıların çalışılan konu ile ilgili büyük resmi

görmeyi amaçlaması halinde, kompleks konularda farklı araştırma sorularına veya amaçlarına hizmet etmesi nedeniyle kullanılır (Bryman, 2006; Morgan, 2014; Tashakkori ve ark., 2021).

Geliştirme (development) karma yöntemler araştırmasının bir çalışmada kullanılmasında bir metottan elde edilen sonuçların diğer metodu geliştirmesi ya da yönlendirmesi esasına dayanır (Greene ve ark., 1998). Bu gerekçe, örneklem seçimi ve uygulamanın yapılmasının yanı sıra ölçmeye dayalı kararların alınmasında kullanılır ve daha etkili sonuçların elde edilmesi amacını taşır (Greene ve ark., 1998; Plano Clark & Ivankova, 2016). Örneklem seçimine örnek verecek olursak, bir araştırmacının nicel bir ölçme aracı ile veri topladığını ve bu ölçme aracına göre bireylerin skorlarını belirlediğini düşünelim. Eğer araştırmacı bu nicel veri toplama aracı ile ölçülen kavram ya da konu ile ilgili olarak bireylerin deneyimlerini nitel veri toplayarak keşfetmek istiyorsa ve örneklemi nicel ölçme sonuçlarına göre seçerse, geliştirme gerekçe olarak kullanılmış demektir. Bu açıklamaya dayanarak Türkçe literatüre “genişletme” (Dede & Demir, 2014) olarak geçmiş olan “development” gerekçesinin doğru çevirisinin “geliştirme” olduğunu vurgulamakta fayda vardır. Özetle, araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırmasını neden kullandıklarını ve karma yöntemler araştırmasının kullanım amacına göre ilgili gerekçeyi, tipolojilerden birini kullanarak açıkça ifade etmeleri gerekmektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Paradigma ve Varsayımlar

Paradigma, araştırmayı yönlendiren inanış ve fikirler bütünü demektir (Crotty, 1998). Paradigmaları ele alabilmemiz için felsefik varsayımları ve bu varsayımların elementlerini anlamamız gerekmektedir. Bu makalenin kapsamı nedeniyle bu konunun derinlerine inmek mümkün değildir. Ancak, bu noktada araştırmacılara yardımcı olması için felsefik varsayımların elementlerine, kısa tanımlarına ve karma yöntemler araştırmasını destekleyen paradigmalara ile ilgili referanslara göz atalım. Felsefik varsayımlar, ontoloji, epistemoloji, aksiyoloji, metodoloji ve retorik olmak üzere beş temel element ile açıklanır (Creswell & Plano Clark, 2018; Greene, 2007; Ponterotto, 2005). Creswell ve Plano Clark (2018) araştırmacıları ontoloji için “*gerçeğin doğası nedir?*” sorusunu sormaya teşvik eder. Nicel araştırmalarda gerçeğin objektif ve ölçülebilir olduğu kabul edilirken; nitel araştırmalarda gerçek, kişilerin etkileşim ve inanış biçimleri doğrultusunda oluşur (Ponterotto, 2005). Karma yöntemler araştırması ise her iki bakış açısını da kabul eder (Creswell & Plano Clark, 2018).

Epistemoloji, bilgiye ve bilgiyi bilmenin doğasına, kökenine ve sınırlarına odaklanır (Ponterotto, 2005). Aynı zamanda epistemoloji, metodları, geçerliliği ve kapsamı anlamaya önem verir. Creswell ve Plano Clark (2018) epistemoloji için araştırmacıları, “*araştırmacı ile araştırılan arasındaki ilişki nedir?*” sorusunu sormaya davet eder. Aksiyoloji, değerlere ve değerlerin rolüne odaklanır. Araştırmacının kendini pozisyonlaması, araştırmadaki rolü ve değerlerini ifade etmesi önemlidir. Creswell ve Plano Clark (2018) “*değerlerin rolü nedir?*” sorusu ile aksiyoloji kavramını çerçeveleştirir.

Metodoloji, araştırmacıların çalışmalarını yürütürken kullandıkları sistemi temsil eder ve çalışılan konu ile ilgili bilgiyi elde etmek için araştırma sürecinin detaylıca planlanması anlamına gelir. Creswell ve Plano Clark (2018) metodoloji için “*araştırma süreci nedir?*” sorusunu sorar. Bu yüzden felsefik varsayımlar metodolojik seçimlerimiz üzerinde rol oynar. Retorik ise etkili ve ikna edici biçimde yazmak anlamına gelir (Ponterotto, 2005). Creswell ve Plano Clark (2018) retorik için “*araştırmanın dili nedir?*” sorusunu sorar. Karma yöntemler araştırması bağlamında retorik, araştırmacıların karma yöntemler araştırması çalışmalarını nasıl yazdıklarını açıklar. Örneğin, McKim (2017) yaptığı çalışmasında entegre edilmiş karma yöntemler araştırması yaklaşımı ile yazmanın sadece nicel veya sadece nitel dille yazmaktan daha değerli olduğunu göstermiştir.

Karma yöntemler araştırması, nicel araştırmanın felsefik temeli olan postpozitivizm ile nitel araştırmanın felsefik temeli olan yapılandırmacılık arasında yer alır (Şekil 2). Karma yöntemler araştırmasını destekleyen farklı felsefik bakış açıları mevcuttur (karma yöntemler araştırmasına ilişkin farklı bakış açıları için Christ, 2013; Creswell & Plano Clark, 2018; Greene, 2007; Mertens, 2007; Morgan, 2014; Shannon-Baker, 2016; Tashakkori ve ark., 2021 referanslarına bakınız).

Karma Yöntemler Araştırması Deseni

Araştırmalarda, hangi deseni kullanacağımıza araştırma sorularımız ve araştırmamızın amacı doğrultusunda karar veririz (Plano Clark & Creswell, 2010) (araştırma sorularının analiz prosedürlerine göre nasıl belirlendiğini öğrenmek için Onwuegbuzie & Leech, 2006 okuyunuz). Bir metodoloji olarak karma yöntemler araştırması, farklı desenlerle araştırma sorularımıza cevap bulmamız ve yol haritamızı oluşturmamız konusunda bize yardımcı olur (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Karma yöntemler araştırmasını çalışmamızın metodolojisi olarak belirlememiz halinde dikkat etmemiz gereken en önemli husus, araştırma sorularımızın yanı sıra karma yöntemler araştırmasını seçme gerekçemizi (rationale); bir diğer deyişle, neden nitel ve nicel araştırma yöntemlerini birleştirerek kullanacağımızı belirtmemiz gerekir (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Bu noktada, karma yöntemler araştırması deseninin seçiminde dikkat edilmesi gereken bir diğer husus, araştırmamızda karma yöntemler araştırmasının kullanımına, çalışmaya başlamadan önce mi yoksa çalışma sürecinde mi karar verdiğimizdir (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu karar, karma yöntemler araştırması desenlerinin sabit desenlerden (fixed designs) süreç içinde gelişen desenlere (emergent designs) uzanan bir spektrumda değişkenlik göstermesi anlamına gelir (Şekil 3).

Şekil 3.

Sabit Desenlerden Süreç İçinde Gelişen Desenlere Uzanan Spektrum

Sabit Desenler ←————→ Süreç İçinde Gelişen Desenler

Sabit desenler, çalışmaya başlamadan önce araştırmanın tüm aşamalarına ilişkin kararların verildiği ve planlamanın yapıldığı desenlerdir (Creswell & Plano Clark, 2018). Sabit desenleri kullanmanın avantajı, çalışmanın başından itibaren izlenmesi gereken aşamaların planlanmış olmasıdır (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Fetters (2020), etik kurulların yürütülecek olan çalışmalara izin vermek için yapılacak olan çalışmanın tüm detaylarını bilmek istediğine ve gerekli izinlerin alınması konusunda sabit desenleri kullanmanın avantajlı olmasına dikkat çekmiştir. Ayrıca, DeCuir-Gunby ve Schutz (2017) yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin ve karma yöntemler araştırmasına yeni aşinalık geliştiren araştırmacıların sabit desenleri kullanmasının avantaj olacağını vurgulamıştır. Bu tavsiyenin nedeni, bu metodolojiyle yeni tanışan araştırmacıların araştırma süreçlerini titizlikle yürütebilmelerinde önceden yapılmış olan planlamanın onlar için büyük avantaj sağlayacağı ve kendilerini araştırma sürecinde kaybolmuş hissettirmeyecek olmasıdır.

Süreç içinde gelişen desenleri kullanmak da mümkündür (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu tip desenler kullanmanın mantığında araştırmada yol katettikçe, verileri toplayıp analiz yaptıkça elde edilen sonuçlar ışığında plan yapmak ve sonraki adımları belirlemek yatar (Creswell & Plano Clark, 2018; Tashakkori ve ark., 2021). Fetters (2020), pek çok araştırmanın bu spektrumda farklı yerlerde yer alabileceğini ve sabit desenlerle başlayan araştırmacıların da süreç içinde çalışmada ortaya çıkan koşullar ve ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmanın desenini yeni durumlara adapte edebileceklerini belirtmiştir.

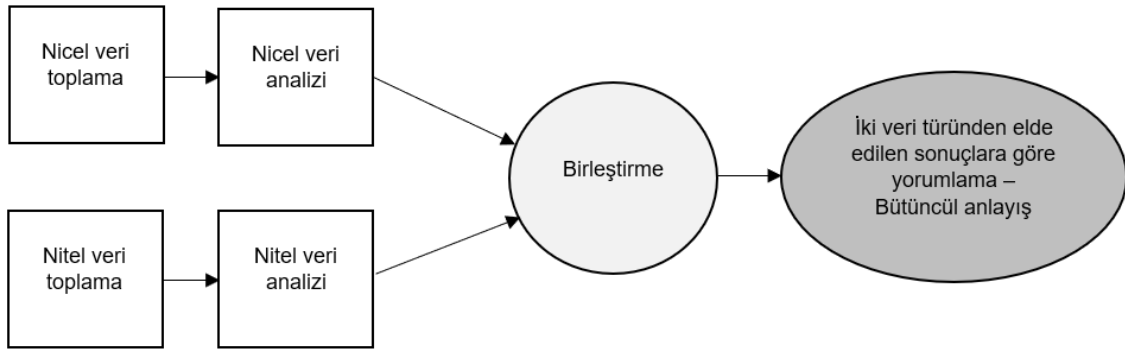
Sabit veya süreç içinde gelişen desenlerden hangisini seçeceğimize karar verdikten sonra karma yöntemler araştırması çalışmamızın desenini belirlememiz gerekmektedir. Creswell ve Plano Clark (2018), 1989 yılından bu yana karma yöntemler araştırması alanında çeşitli yazarlar tarafından önerilmiş, 15 farklı desen tipolojisi olduğunu tespit etmiştir. Bu makale kapsamında Creswell ve Plano Clark'ın (2018) sunduğu karma yöntemler araştırması tipolojisi göz önünde bulundurulmakta ve karma yöntemler araştırması desenleri iki ana kategoride incelenmektedir: (a) temel desenler ve (b) kompleks desenler.

Temel desenler, karma yöntemler araştırmasını bir çalışmada kullanmanın amacına ve nitel ve nicel verilerin toplanması ve analizinin zamanlamasına (sıralılığına) göre adlandırılır (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu makalede temel desenler Creswell ve Plano Clark (2018), Plano Clark ve Ivankova (2016) ve Tashakkori ve arkadaşlarının (2021) tipolojileri birleştirilerek açıklanmaktadır. Bunun nedeni, araştırmacılara alternatiflerin olduğu mesajını vermenin yanı sıra, mevcut kavram karmaşasını gidermektir. Temel desenler üç çeşittir: (a) eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.a), (b) açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.b) ve (c) keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseni (Şekil 4.c) (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2021). Bu noktada, bu desenlerin Türkçeleştirilmesinde, bu alanda yetişmiş bir araştırmacı olarak farklı görüşte olduğum noktaları da gerekçeleriyle açıklamakta fayda var.

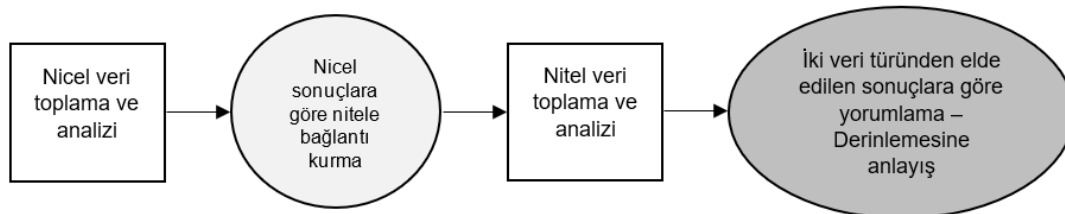
Şekil 4.

Karma Yöntemler Araştırması Temel Desenler

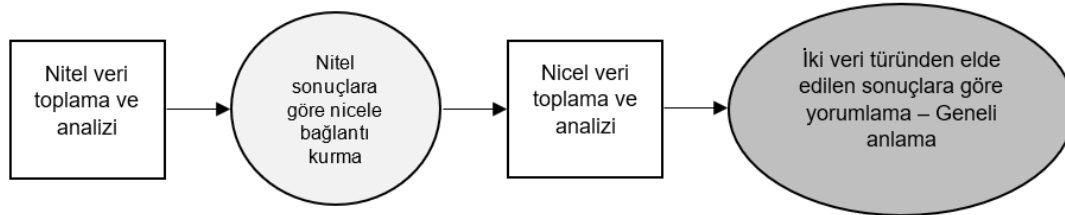
(a) Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması

(b) Açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması

(c) Keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Plano Clark ve Ivankova'dan (2016) uyarlanmıştır.

Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması (convergent/parallel mixed methods research design) “yakınsayan paralel desen” olarak Türkçeleştirilmiştir (Dede & Demir, 2014). Ancak ben bu alanda yetişmiş biri olarak convergent kavramının “yakınsayan” olarak çevirisini doğru bulmadığımı ifade etmek isterim. Convergent birbirine doğru hareket ederek bir noktada birleşen anlamındadır. Yakınsayan kavramının kelime anlamı, “Aradaki açıklık sonsuza doğru küçülerek fakat kesişmeden bir noktaya, bir limite doğru yaklaşma”dır (Türk Dil Kurumu, n.d.) ve bu desenin mantığıyla örtüşmemektedir, çünkü yakınsayan kavramının özünde bir noktada birleşme yoktur. Oysa karma yöntemler araştırmasının temel dayanağı, nicel ve nitel verilerden elde edilen sonuçların entegre edilmesidir (birleştirilmesidir) (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu sebeple, bu tartışma kapsamında bu temel desenin, *eş zamanlı karma yöntemler araştırması deseni* olarak kullanılması önerilmektedir. Alternatif olarak, *paralel karma yöntemler araştırması* (Tashakkori ve ark., 2021) veya *eş zamanlı nicel + nitel karma yöntemler araştırması deseni* (Plano Clark &

Ivankova, 2016) olarak kullanılması mümkündür. Bu noktada, paralel karma yöntemler araştırması deseninde “paralel” kavramının kullanılma nedenine ve amacına açıklık getirmek, birleştirmenin önemine yapılan vurguyu korumak adına önem taşır. Tashakkori ve arkadaşları (2021; Teddlie & Tashakkori, 2009 ilk edisyonuna da bakınız), paralel karma yöntemler araştırması desenini eş zamanlı olarak da adlandırmaktadırlar. Burada, *paralel* denilmesinin nedeni, çalışmanın nicel ve nitel boyutlarının yaklaşık olarak eş zamanlı başlaması ve yürütülmesi; ve bir yöntemden elde edilen sonucun, diğerinin örneklem seçimini, veri toplama ve analizini etkilemediğini belirtmek adına mantıksal örüntüye açıklık getirmek içindir. Özetle, bu kavramlardan hangisi kullanılıyorsa ilgili referansın verilmesi tavsiye edilmektedir. Bu üç kavramın da *amacı, nitel ve nicel verileri karşılaştırma* ve zamanlama olarak da nicel ve nitel verileri aşağı yukarı eş zamanlı ya da asenkron olarak toplamak ve analiz etmektir, çünkü tam olarak aynı anda nicel ve nitel veri toplamanın her zaman mümkün olamayabileceği gerçeği kabul edilir (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2021).

Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımından hareketle, paradigmların ve teorinin eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması deseninde kullanılmasına değinelim. Bu desende Creswell ve Plano Clark (2018), farklı paradigmları birleştirmek yerine, pragmatizmin kullanılmasını önermektedir; çünkü pragmatizm, bir araştırmada daha kapsayıcı bakış açısını (umbrella worldview) sunar (pragmatizmin karma yöntemler araştırmasında kullanımı için Christ, 2013, Greene & Hall, 2010, Morgan, 2007, 2014 ve Shannon-Baker, 2016 okuyunuz). Alternatif olarak, diyalektik çoğulculuk (dialectical pluralism), birden fazla paradigmanın birleştirilmek istenmesi durumunda kullanılabilir (diyalektik çoğulculuğun karma yöntemler araştırmasında kullanımı için Johnson, 2017 okuyunuz). Creswell ve Plano Clark (2018) bu desende teorilerin, bir model olarak kullanılabileceğini ve nicel ve nitel veri toplama ve analiz süreçlerini yönlendiren pusula niteliği görebileceğini belirtir.

Açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması deseni (explanatory sequential mixed methods research design), bir araştırma popülasyonundaki trendleri ya da çalışılan konular veya kavramlar arasındaki ilişkileri incelemeyi amaçlayan nicel veri toplama ve analizi ile başlar. *Devamında yürütülen nitel veri toplama ve analizin amacı*, ilk aşamada elde edilen nicel sonuçların nitel veri toplama ve analizi ile *açıklanmasıdır* (Creswell & Plano Clark, 2018).

Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımından hareketle, paradigmların ve teorinin açıklayıcı sıralı/(sıralı nicel → nitel) karma yöntemler araştırması deseninde kullanılmasına değinelim. Bu desen, nicel veri toplama ve analizle başladığı ve nitel veri toplama ve analiz ile devam ettiği için, Creswell ve Plano Clark (2018) farklı paradigmların kullanılmasının mümkün olduğunu vurgulamıştır. Örneğin, ilk aşamada yürütülen nicel yaklaşımın veri toplama aracının seçimi, değişkenlerin ölçülmesi ve elde edilen istatistiksel sonuçların yorumlanması noktasında, postpositivist paradigma temel alınabileceği gibi; ikinci aşamada araştırmacıların farklı bakış açılarına odaklanarak derinlemesine analizlerle yapılandırmacı yaklaşımı benimseyebilmesi mümkündür. Karma yöntemler

araştırmasının doğası gereği bu iki farklı varsayımdan ve verilerin analizinden elde edilen sonuçların diyalektik çoğulculuk ile birleştirilmesinin mümkün olduğuna değinilmiştir (Creswell & Plano Clark, 2018). Ayrıca, Creswell ve Plano Clark (2018), teorinin kullanımının nicel araştırmanın doğasına uygun olduğunu vurgulamış ve teorinin, nitel verilerin kodlanmasında neye odaklanılacağına ve nicel sonuçların ilgili nitel açıklamalarla birlikte nasıl sunacağına yön vermesi açısından araştırmacılar için önem teşkil edeceğine değinmiştir.

Keşfedici sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseni (exploratory sequential mixed methods research design) açımlayıcı sıralı desen olarak Türkçeleştirilmiştir (Dede & Demir, 2014). Ancak ben “exploratory” kavramının “açımlayıcı” olarak çevirisini doğru bulmadığımı ifade etmek isterim. Açımlayıcı ifadesi “exploratory” kavramının bir şeyi keşfetmeyle ilgili anlamına gelen kelime karşılığını sağlamadığı gibi, pek çok araştırmacı tarafından “açıklayıcı” kavramı ile de karıştırıldığı ve araştırma desenlerinin çalışmalarda yanlış adlandırıldığı ortaya konmuştur (Toraman, 2020). Bu sebeple, keşfedici sıralı karma yöntemler araştırması ifadesinin kavram yanlışlarını önlemek adına da daha uygun olduğunu düşünüyorum ve araştırmacılara *keşfedici sıralı karma yöntemler araştırması* ifadesini bu desen için kullanmalarını öneriyorum. Alternatif olarak (*sıralı nitel → nicel*) *karma yöntemler araştırması deseni* ifadesinin de kullanılabilceği bu desen, *nitel veri toplama ve analizi ile bir konuyu keşfetme amacıyla* başlar ve nitel bulgular ikinci, nicel veri toplama ve analizi aşamasının geliştirilmesinde rol oynar (Creswell & Plano Clark, 2018). Bu desenin temel amacı, bir ölçek, anket, digital araç ya da nitel veriden yola çıkılarak belirlenen yeni değişkenlerin geliştirilmesi ve nicel olarak uygulanmasıdır (Creswell & Plano Clark, 2018).

Crotty'nin (1998) yapısal model yaklaşımından hareketle, paradigmların ve teorinin keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde kullanılmasına değinelim. Bu desen, nitel veri toplama ve analiz ile başladığı için, araştırmacılar genelde yapılandırmacı paradigmadan hareketle ilk, nitel aşamayı tamamlarlar (Creswell & Plano Clark, 2018). İkinci, nicel aşamaya geçildiğinde istatistiksel trendlerin belirlenmesi ve değişkenlerin ölçülmesi için postpositivist paradigmadan hareket edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Açıklayıcı sıralı/(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması desenine benzer şekilde, keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde verileri birleştirme noktasında diyalektik çoğulculuk paradigmasından hareket edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Keşfedici sıralı /(sıralı nitel → nicel) karma yöntemler araştırması deseninde, ilk nitel aşamada, tümevarımsal (inductive) yaklaşımla teorik model geliştirilmesi söz konusu olabilir (örneğin, gömülü teori kullanılması durumunda) (Creswell & Plano Clark, 2018).

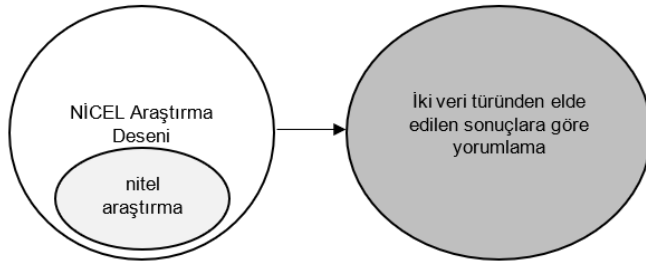
Kompleks desenler, araştırmacıların karma yöntemler araştırması ile program değerlendirme prosedürlerini, farklı metodolojik yaklaşımları veya teorik çerçeveleri bir araya getirmesi ile oluşmaktadır (Creswell & Plano Clark, 2018). Kompleks desenler, ileri düzey desenler (advanced designs) olarak da bilinmektedir (Creswell, 2015). Plano Clark ve Ivankova (2016) kompleks desenleri çeşitli metodolojilerin ya da teorik yaklaşımların karma yöntemler araştırması ile bir araya

getirilmesindeki uygulamaların üç farklı yolu olduğunu ifade etmiştir: (a) Nicel veya nitel araştırma desenlerinden birini temel alıp, diğer desenin (nitel veya nicel) iç içe gömülmesi (embedded/embedding) (Şekil 5.a), (b) karma yöntemler araştırmasının bir başka metodolojiyle “kesiştirilmesi” (intersection) (Şekil 5.b), ve (c) karma yöntemler araştırmasının bir teorik bakış açısı ile “kesiştirilmesi” (Şekil 5.c). Şekil 5, bu üç çeşit kompleks deseni örnelemektedir. Kompleks desenler bu üç çeşit ile sınırlı olmadığı gibi, bu makale kapsamında kompleks desenlerin detaylarına değinmek konunun kapsamı nedeniyle mümkün değildir. Ancak, araştırmacılara kompleks desenlerin dayanaklarını açıklayan ve farklı örnekler sunan birkaç referans önerilebilir (ör., Bustamante, 2019; Nastasi ve ark., 2007; Toraman & Plano Clark, 2020; Walton ve ark., 2019).

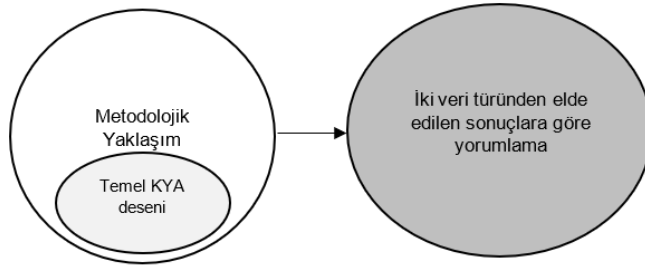
Şekil 5.

Karma Yöntemler Araştırması Kompleks Desenler Örnekleri

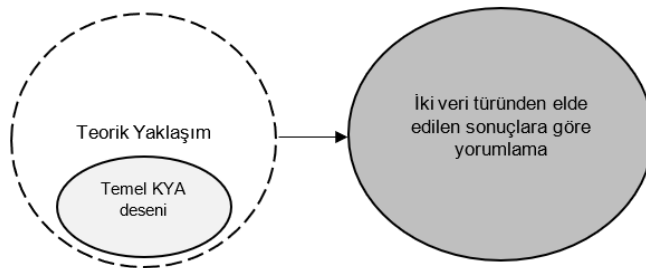
(a) Nicel veya nitel araştırma desenlerinden birini temel alarak iç içe gömülü kompleks karma yöntemler araştırması

(b) Karma yöntemler araştırmasının bir başka metodolojiyle “kesiştirilmesi”

(c) Karma yöntemler araştırmasının bir başka teorik bakış açısı ile “kesiştirilmesi”

Not: Creswell ve Plano Clark (2018) ve Plano Clark ve Ivankova’dan (2016) uyarlanmıştır.

KYA=Karma yöntemler araştırması; NİCEL=Nicel araştırma deseninin ağırlıklı olarak kullanıldığını temsil eder.

Nitel ve Nicel Metotlar (Örneklem, Veri Toplama ve Analizi)

Makaledeki kelime sınırlılığı nedeniyle nitel ve nicel metotlar temel kavramları burada bir arada açıklanarak sunulmuştur. Creswell ve Plano Clark (2018), araştırmacıların çalışmalarında nitel ve nicel örneklem seçimi, veri toplama ve analizi gibi metotlara ilişkin detayları paylaşması gerektiğini belirtmektedir. Bu makale kapsamında, karma yöntemler araştırmasına ilişkin farklı örneklem tipolojilerini açıklamak maalesef mümkün değildir. Ancak, bir karma yöntemler araştırması çalışmasında nicel ve nitel örneklemelerin yanı sıra, karma yöntemler araştırmasına ilişkin örneklem stratejilerine de yer verilmelidir (örneklem tipolojileri hakkında daha detaylı bilgi için Creswell & Plano Clark, 2018 ve Teddlie & Yu, 2007'ye bakınız). Bu bölümde ayrıca, bir karma yöntemler araştırması çalışmasında kalite kriterleri ve nicel, nitel ve karma yöntemler araştırmaları için geçerlilik ve güvenilirlik stratejilerine de değinilmelidir (Creswell & Plano Clark, 2018 (Chapter 7); Curry & Nunez-Smith, 2015 (Chapter 6); ve Onwuegbuzie & Johnson, 2006 referanslarına daha fazla bilgi için bakınız).

Nitel ve nicel metotların makalelerde veya tezlerde sunulurken dikkat edilmesi gereken en temel unsur araştırmamanın desenidir. Creswell ve Plano Clark (2018), nitel ve nicel metotlara ilişkin detayların raporlanmasının, araştırmamanın desenine uygun metodolojik tutarlılıkta olmasını önermektedir. Örneğin, sıralı nicel → nitel karma yöntemler araştırması çalışması yürütülüyorsa, araştırmada önce nicel metotlar ve nicel sonuçlar sunulur. Ardından nicel sonuçlardan elde edilen bulgular ışığında nitel örneklem, veri toplama ve analizine ilişkin detayların raporlanması ve nitel sonuçların sunulması beklenir.

Nitel ve Nicelin Zamanlaması (Sıralılık – Sequence)

Bir araştırmada nitel ve nicel veri analiz ve toplama işlemlerinin hangi sıra ile gerçekleşeceği araştırmamanın desenine göre belirlenir ve bu durum sıralılık (sequence) olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018). Karma yöntemler araştırması çalışmalarında araştırmacıların açık ve net olarak nitel ve nicel içeriklerin birbirlerine göre hangi sırayla uygulanacağını belirtmesi gerekmektedir (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Nitel ve Nicelin Önceliği (Ağırlık/Önem – Priority/Weighting/Importance)

Nitel ve nicel içeriklerin önceliği (priority), ağırlık (weighting) veya önem (importance) olarak da ifade edilmektedir (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016). Araştırmalarda nitel veya nicel içeriklerin önceliğine yer verilmesi, karma yöntemler araştırması literatüründe çokça tartışılan ve farklı görüşlerin olduğu önemli bir konudur (Plano Clark & Ivankova, 2016; Teddlie & Tashakkori, 2009). Araştırmalarda nitel veya nicel içeriğe ilişkin önceliğin/ağırlığın/önemin hangisine verildiğinin belirtilmesi araştırmacıların perspektifini anlamak açısından önemlidir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Nitel veya nicel içerikler için önceliğin raporlanmasında farklı yaklaşımlar söz konusudur. Örneğin, araştırmacılar *nitel ağırlıklı*, *nicel ağırlıklı* veya *eşit düzeyde önem verilen* gibi ifadelerle öncelik durumunu raporlandırabilirken; sıralı nicel→nitel, sıralı nitel→nicel veya eş zamanlı nicel+nitel tipoloji ile ifade edilen çalışmalar için nicel veya nitel kavramını büyük harfle yazarak önemin hangi içeriğe verildiğini raporlandırabilmektedir (ör., sıralı NİCEL→nitel desende nicel içeriğe ağırlık verilmiştir gibi). Her iki içeriğe de eşit ağırlık verilmesi durumunda büyük harf vurgusuna gerek yoktur.

Entegrasyon (Birleştirme) Teknikleri ve Entegre Edilmiş (Birleştirilmiş) Karma Yöntemler Sonuçları

Bu makale kapsamında, *entegrasyon (birleştirme) teknikleri ve entegre edilmiş (birleştirilmiş) karma yöntemler sonuçları* temel kavramları araştırmacılara kolaylık sağlamak amacıyla bir arada açıklanacaktır. Entegrasyonun (birleştirmenin) karma yöntemler araştırmasının en önemli temel kavramı olduğu savunulur ve “araştırma sürecinde nicel ve nitel araştırmaların bir araya geldiği nokta” olarak ifade edilir (Creswell & Plano Clark, 2018, s. 220). Karma yöntemler araştırmasının tanımlarını açıklarken de belirttiğim üzere, entegrasyonun olmadığı çalışmaların karma yöntemler araştırmasını daha az düzeyde benimsediği ampirik olarak tespit edilmiştir (Toraman ve ark., 2021). Bu nedenle, araştırmacıların nitel ve nicel araştırmaları, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nasıl bir araya getirdiklerini ve sonuçları nasıl entegre ettiklerini belirtmeleri beklenmektedir. Entegrasyon (birleştirme) tekniklerinin belirtilmesi, araştırmacılara birleştirilmiş karma yöntemler sonuçlarının raporlandırılması konusunda da yardımcı olacaktır (Plano Clark & Ivankova, 2016).

Anlamli ve karma yöntemler araştırmasının kalite kriterlerini sağlayacak şekilde entegrasyonun (birleştirmenin) gerçekleştirilebilmesi için, araştırmacıların kendilerine sorması gereken dört önemli soru vardır (Plano Clark, 2019). Bu sorulardan ilki “neden entegre ediyoruz: birleştirici karma yöntemler araştırması sorusu sormak”tır (Plano Clark, 2019, s. 108). Bu soruyla, araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırması sorusuna yer vermelerinin gerekliliğine vurgu yapılmıştır. İkinci soru, “neleri entegre ediyoruz: nicel ve nitel veri kaynaklarının eşleştirilmesi”dir (Plano Clark, 2019, s. 109). Bu noktada araştırmacılar, karma yöntemler araştırmasının dikkatli ve özenli planlama gerektirdiğini hatırlamalı ve nitel ve nicel veri toplama araçlarının potansiyel olarak bir diyalog halinde olmasına ve bir konunun ortak yanlarına odaklanması gerektiğine dikkat etmelidir (Plano Clark, 2019).

Üçüncü soru, “ne zaman entegre ediyoruz: entegre etme (birleştirme) noktalarını belirlemek”tir (Plano Clark, 2019, s. 109). Bu noktada araştırmacıların dikkat etmesi gereken en temel özellik, araştırmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesidir (Creswell & Plano Clark, 2018; Plano Clark & Ivankova, 2016; Tashakkori ve ark., 2021). Dördüncü ve son soru, “nasıl entegre ediyoruz: birleştirilmiş görseller (joint display) ve birleştirilmiş yorumlar”dır (Plano Clark, 2019, s. 110). Araştırmacıların karma yöntemler araştırması

çalışmalarında nicel ve nitel verilerden elde ettikleri sonuçları nasıl entegre edecekleri sorusunun pek çok cevabı vardır. Bunlardan biri, karma yöntemler araştırma sorusunun çalışmanın başından itibaren sorulmuş olması ve bu soruyu cevaplamak için nitel ve nicel verilerden elde edilen sonuçların birleştirilmesidir (Bazeley, 2018). Birleştirme tekniklerine ilişkin en önemli nokta, analitik birleştirme tekniklerinin araştırmanın desenine uygun olacak şekilde kullanılması ve araştırmanın metot/yöntem bölümünde bu yaklaşımlara ilişkin detaylara yer verilmesidir (entegrasyon teknikleri ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçları ile ilgili daha fazla bilgi için Fetters ve ark., 2013, Guetterman ve ark., 2015, Plano Clark ve Sanders, 2015 okuyunuz).

Bu noktada, belirtmek istediğim bir diğer önemli nokta *joint display* kavramının çevirisi ile ilgilidir. Dede ve Demir (2014), *joint display* kavramını “ortak gösterim” olarak Türkçeleştirmiştir. Ancak, *joint display*, entegrasyonun görsel olarak nicel ve nitel verilerden elde edilen sonuçlar ile entegre edilmiş karma yöntemler sonuçlarının ve yorumlarının bir arada sunulduğu yapılardır (Fetters ve ark., 2013; Guetterman ve ark., 2015; Plano Clark & Sanders, 2015). Bu tanımdan ve bu konuda alandaki gelişmelerden hareketle, *birleştirilmiş görseller* kavramının *joint display* kavramı için daha doğru bir kullanım olduğunu belirtmek istiyorum; araştırmacılara bu kavramı kullanmalarını öneriyorum. Bunun nedeni, nitel, nicel ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarının teorik model (Bustamante, 2019’da Figure 3), spektrum analizi gibi entegrasyon analizleri (Headley, 2016’da Figure 4.27) ya da bir tablo (Younas ve ark., 2019’da Table 4) halinde birleştirilmiş görseller olarak sunulabilmesidir. Bu nedenle *joint display*, nitel ve nicelden elde edilen sonuçlarının ortak gösteriminin de ötesinde, birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını içermeli ve *birleştirilmiş görseller* olarak adlandırılmalıdır.

Nitel ve Nicel Analiz Sonuçları

Nitel ve nicel metotlara benzer şekilde nitel ve nicel analiz sonuçları bu makalede bir arada açıklanarak sunulmuştur. Creswell ve Plano Clark (2018), araştırmacıların çalışmalarında nitel ve nicel analiz sonuçlarının metodolojik seçimlerine uygun olarak raporlandırılması gerektiğini belirtmektedir. Tıpkı metotlarda belirtildiği gibi, araştırmanın deseni nitel ve nicel analiz sonuçlarının raporlandırılmasında etkin rol oynar. Örneğin, sıralı nitel→nicel karma yöntemler araştırması çalışması yürütülüyorsa, araştırmada önce nitel metotlar ve nitel sonuçlar sunulur. Ardından nitel sonuçlardan elde edilen bulgular ışığında nicel örneklem, veri toplama ve analizine ilişkin detayların raporlanması ve nicel sonuçların sunulması beklenir. Eş zamanlı/paralel/(eş zamanlı nicel + nitel) karma yöntemler araştırması deseni kullanan çalışmalar için bu sıra, araştırma sorularına ve/veya araştırmada ağırlık verilen içeriğe göre belirlenebilir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Karma Yöntemler Araştırmasını Kullanmanın Katkısı

Karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısı kavramı araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını neden seçtiklerini anlamak açısından büyük önem taşır (Creswell & Plano Clark, 2018).

Bu kavramı araştırmalarda dâhil etmenin iki büyük önemi vardır. İlk olarak, göreceli olarak daha yeni bir yaklaşım olan karma yöntemler araştırmasını kullanmanın katkısını belirtmek, araştırmacıya hakemlerin, tez izleme komitelerinin veya farklı alan ve disiplinlerden okuyucuların bu metodolojik seçimi anlaması noktasında kolaylık sağlar (Molina-Azorin, 2011). İkinci olarak, karma yöntemler araştırmasının popüler olması gerekçesiyle kullanıldığı bilinmektedir (Stockman, 2015). Bu durumun Türkiye’deki yüksek lisans ve doktora tezleri ve makaleler için de geçerli olduğu tartışılmıştır (Toraman, 2020). Bu nedenle, Türkiye’deki araştırmacılara çalışmalarında, karma yöntemler araştırmasını neden kullandıklarını açıklamaları ve karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına katkısını vurgulamaları önerilmektedir.

Karma Yöntemler Araştırması Alanının Geliştirilmesi

Karma yöntemler araştırması alanının geliştirilmesi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında çok ender rastlanan bir elementtir (Creswell & Plano Clark, 2018; Toraman ve ark., 2020). Bunun temel nedeni, bu kavramın sadece karma yöntemler araştırması alanına metodolojik katkı yapmayı amaçlayan ve alana ilişkin yeni bakış açısı, inovasyon veya metodolojik yaklaşımlar geliştiren çalışmalar için kullanılabilir olmasıdır. Örneğin, Headley’in (2016) doktora tezi, Amerikan Eğitim Araştırmaları Birliği Karma Yöntemler Araştırması Özel İlgi Grubu tarafından 2017 yılında en iyi doktora tezi olarak seçilmiş ve ödül almıştır. Headley (2016), tezinde *karma yöntemler araştırması çok düzeyli modelleme desenini* geliştirmiştir. Karma yöntemler araştırması alanında metodolojist (yöntembilimci) olarak yetişmeyen ve karma yöntemler araştırmasını sadece araştırma sorularını cevaplamak için kullanan araştırmacıların çalışmalarında bu kavrama yer vermesi beklenmemektedir (Creswell & Plano Clark, 2018).

Tartışma ve Öneriler

Bu makale, okuyucuları karma yöntemler araştırmasına ilişkin genel bir yolculuğa çıkarmayı ve bu metodolojiyi kullanmak isteyen araştırmacılara öneriler ve referanslar sunarak rehberlik etmeyi amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda makalede, karma yöntemler araştırmasının kısa tarihine, tanımına, bakış açılarına ve temel kavramlarına değinilmiştir. Karma yöntemler araştırmasını tam anlamıyla tanımak ve bu yaklaşımı çalışmalarında kullanmak isteyen araştırmacıların, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin bu makaleden yararlanması ümit edilmekte ve tüm araştırmacıların çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının temel kavramlarına yer vermeleri önerilmektedir. Araştırmacıların, karma yöntemler araştırmasının temel kavramlarına çalışmalarında yer verirken, kavramlara ilişkin bu makalede yer alan çeviri önerilerini dikkate almaları, Türkiye’de karma yöntemler araştırmasına ilişkin ortak dil geliştirilmesi ve karma yöntemler araştırmasının temellerini doğru yansıtması açısından önem arz etmektedir.

Bu makaledeki temel tartışma noktaları ve öneriler beş ana başlıkta özetlenebilir. Birincisi, karma yöntemler araştırması çalışmalarında karma yöntemler araştırmasının felsefe, metodoloji veya

metot tanımlarından hangisinin kullanıldığı önemlidir ve araştırmacılar kullandıkları tanımı açıkça belirtmelidir. İkincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırması çalışmalarında kullandıkları tanım ile karma yöntemler araştırmasının uygulanmasının örtüşmesi gerekmektedir. Üçüncüsü, karma yöntemler araştırması çalışmalarında nitel ve nicelin entegrasyonu (birleştirme) önemlidir ve araştırmacılar kendilerine “neden, neleri, ne zaman ve nasıl” entegre ediyoruz sorularını sormalıdır. Bu noktada, entegrasyon (birleştirme) olmayan karma yöntemler araştırması çalışmalarının karma yöntemler araştırmasını daha az benimsediği verisinden hareketle, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasında entegrasyona ve birleştirilmiş karma yöntemler araştırması sonuçlarını sunmaya özen göstermeleri önerilmektedir. Dördüncüsü, karma yöntemler araştırmaları nicel ve nitel verilerin toplanması ve analizi gibi komplike bir süreci gerektirdiği için, araştırmacıların çalışmalarında metodolojik prosedürlerin diyagram (procedural diagram) olarak gösterimine yer vermesi önerilmektedir. Beşincisi, araştırmacıların karma yöntemler araştırmasını kullanmanın çalışmalarına olan katkısına vurgu yapılmasına özen göstermesi önerilmektedir. Yazar, Türkiye’deki mevcut karma yöntemler araştırması uygulamalarının bu öneriler doğrultusunda geliştirilmesinin ve uluslararası literatürdeki gelişmeleri ve kalite kriterlerini yakalamasının mümkün olduğunu düşünmektedir.

Teşekkür Beyanı

Bana karma yöntemler araştırmasını öğreten ve iyi bir metodolojist (yöntembilimci) olarak yetişmem için desteğini benden hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Doç. Dr. Vicki L. Plano Clark’a en derin şükranlarımı sunarım. Ayrıca, bu makalenin ilk halini okuyarak geribildirimde bulunan Dr. Ece Ömüriş’e ve makaleye geribildirimleriyle katkı veren hakemlere ve değerli editöre teşekkür ederim. Son olarak, giriş bölümünde sözü edilen yüksek lisans tezimde çok emeği olan ve beni eylem araştırması ile tanıştıran değerli hocam Doç Dr. Aysun Öztuna Kaplan’a teşekkürlerimi sunarım.

Çatışma Beyanı

Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynaklar

- Alise, M., & Teddlie, C. (2010). A continuation of the paradigm wars? Prevalence rates of methodological approaches across the social/behavioral sciences. *Journal of Mixed Methods Research*, 4(2), 103-126. <https://doi.org/10.1177/1558689809360805>
- Bazeley, P. (2018). *Integrating analyses in mixed methods research*. Sage.
- Bazeley, P., & Kemp, L. (2012). Mosaics, triangles, and DNA: Metaphors for integrated analysis in mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(1), 55-72. <https://doi.org/10.1177/1558689811419514>
- Brewer, J., & Hunter, A. (1989). *Multimethod research: A synthesis of styles*. Sage.
- Bryman, A. (1988). *Quantity and quality in social research*. Routledge.
- Bryman, A. (2006). Integrating quantitative and qualitative research: how is it done? *Qualitative Research*, 6(1), 97-113. <https://doi.org/10.1177/1468794106058877>
- Bryman, A. (2007). Barriers to integrating quantitative and qualitative research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 8-22. <https://doi.org/10.1177/2345678906290531>
- Bustamante, C. (2019). TPACK and teachers of Spanish: Development of a theory-based joint display in a mixed methods research case study. *Journal of Mixed Methods Research*, 13(2), 163-178. <https://doi.org/10.1177/1558689817712119>
- Christ, T. W. (2013). The worldview matrix as a strategy when designing mixed methods research. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 7(1), 110-118.
- Clark, R. S., & Plano Clark, V. L. (2019). Grit within the context of career success: a mixed methods study. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 4, 91-111. <https://doi.org/10.1007/s41042-019-00020-9>
- Coyle, C. E., Schulman-Green, D., Feder, S., Toraman, S., Prust, M. L., Plano Clark, V. L., & Curry, L. (2018). Federal funding for mixed methods research in the health sciences in the United States: Recent trends, *Journal of Mixed Methods Research*, 12(3), 305-324. <https://doi.org/10.1177/1558689816662578>
- Crabtree, B. F., & Miller, W. L. (1992). *Doing qualitative research*. Sage.
- Creswell, J. W. (1994). *Research design: Qualitative and quantitative approaches*. Sage.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research* (1st ed.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2011). *Designing and conducting mixed methods research* (2nd ed.). Sage.
- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2014). Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi. (Çev. Edt. Y. Dede, S. B. Demir). Anı Yayıncılık. (Orijinal çalışmanın yayın tarihi 2011).

- Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research* (3rd ed.). Sage.
- Crotty, M. (1998). Introduction: The research process. In M. Crotty (Au.) *The foundations of social research: Meaning and perspective in the research process* (pp. 1-17). Sage.
- Curry, L., & Nunez-Smith, M. (2015). *Mixed methods in health sciences research: A practical primer*. Sage.
- DeCuir-Gunby, J. T., & Schutz, P. A. (2017). *Developing a mixed methods proposal: A practical guide for beginning researchers*. Sage.
- Fetters, M. D. (2020). *The mixed methods research workbook: Activities for designing, implementing, and publishing projects*. Sage.
- Fetters, M. D. (2018). Six equations to help conceptualize the field of mixed methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 12(3), 262-267. <https://doi.org/10.1177/1558689818779433>
- Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs – principles and practices. *Health Services Research*, 48(6), 2134-2156. <https://doi.org/10.1111/1475-6773.12117>
- Fetters, M. D., & Freshwater, D. (2015). The 1 + 1 = 3 integration challenge [Editorial]. *Journal of Mixed Methods Research*, 9(2), 115-117. <https://doi.org/10.1177/1558689815581222>
- Fetters, M. D., & Molina-Azorin, J. F. (2019). A checklist of mixed methods elements in a submission for advancing the methodology of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 13(4), 414-423. <https://doi.org/10.1177/1558689819875832>
- Fielding, N., & Fielding, J. (1986). *Linking data: The articulation of qualitative and quantitative methods in social research*. Sage.
- Greene, J. C. (2007). *Mixed methods in social inquiry*. Wiley.
- Greene, J., Caracelli, V., & Graham, W. (1989). Toward a conceptual framework for mixed-method evaluation designs. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 11, 255-274. <http://www.jstor.org/stable/1163620>
- Greene, J. C., & Hall, N. J. (2010). Dialectics and pragmatism. In A. Tashakkori, & C. Teddlie, *Sage handbook of mixed methods in social & behavioral research* (2nd Edition ed., pp. 119-143). Sage.
- Guetterman, T., Fetters, M., & Creswell, J. (2015). Integrating quantitative and qualitative results in health science mixed methods research through joint displays. *Annals of Family Medicine*, 13(6), 554-561. <https://doi.org/10.1370/afm.1865>
- Headley, M. G. (2016). *What is symbolic mathematics language literacy? A multilevel mixed methods study of adolescents in a middle school* (Doctoral dissertation). Retrieved from the ProQuest dissertations and theses global database (Accession Number 10308492).
- Johnson, R. B. (2017). Dialectical pluralism: A metaparadigm whose time has come. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(2), 156-173. <http://doi.org/10.1177/1558689815607692>

- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26. <https://doi.org/10.3102/0013189X033007014>
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J., & Turner, L. A. (2007). Toward a definition of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(2), 112-133. <https://doi.org/10.1177/1558689806298224>
- Maxwell, J. A. (2016). Expanding the history and range of mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(1), 12-27. <https://doi.org/10.1177/1558689815571132>
- McKim, C. A. (2017). The value of mixed methods research: A mixed methods study. *Journal of Mixed Methods Research*, 11(2), 202-222. <https://doi.org/10.1177/1558689815607096>
- Mertens, D. M. (2007). Transformative paradigm: Mixed methods and social justice. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(3), 212-225. <https://doi.org/10.1177/1558689807302811>
- Mertens, D. M., & Hesse-Biber, S. (2012). Triangulation and mixed methods research: Provocative positions. *Journal of Mixed Methods Research*, 6(2), 75-79. <https://doi.org/10.1177/1558689812437100>
- Molina-Azorin, J. F. (2011). The use and added value of mixed methods in management research. *Journal of Mixed Methods Research*, 5(1), 7-24. <https://doi.org/10.1177/1558689810384490>
- Morgan, D. L. (2007). Paradigms lost and pragmatism regained: Methodological implications of combining qualitative and quantitative methods. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 48-76. <https://doi.org/10.1177/2345678906292462>
- Morgan, D. L. (2014). *Integrating qualitative and quantitative methods: A pragmatic approach*. Sage.
- Morse, J. M. (1991). Approaches to qualitative-quantitative methodological triangulation. *Nursing Research*, 40(2), 120-123.
- Newman, I., Ridenour, C. S., Newman, C., & DeMarco, Jr., G. M. P. (2003). A typology of research purposes and its relationship to mixed methods. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in the social & behavioral sciences* (pp. 167-188). Sage.
- O’Cathain, A., Murphy, E., & Nicholl, J. (2008). The quality of mixed methods studies in health services research. *Journal of Health Services Research and Policy*, 13(2), 92-98. <https://doi.org/10.1258/jhsrp.2007.007074>
- Onwuegbuzie, A. J., & Johnson, R. B. (2006). The validity issue in mixed research. *Research in the Schools*, 13(1), 48-63.
- Onwuegbuzie, A. J., & Leech, N. L. (2006). Linking research questions to mixed methods data analysis procedures. *Qualitative Report*, 11(3), 474-498. <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR11-3/onwuegbuzie.pdf>
- Plano Clark, V. L. (2005). *Cross-disciplinary analysis of the use of mixed methods in physics education research, counseling psychology, and primary care* (Unpublished doctoral dissertation). The University of Nebraska-Lincoln, Lincoln, NE, USA.

- Plano Clark, V. L. (2019). Meaningful integration within mixed methods studies: Identifying why, what, when, and how. *Contemporary Educational Psychology*, 57, 106-111. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2019.01.007>
- Plano Clark, V. L., & Creswell, J. W. (2010). *Understanding research: A consumer's guide*. Pearson Education.
- Plano Clark, V. L., & Ivankova, N. V. (2016). *Mixed methods research: A guide to the field*. Sage.
- Plano Clark, V. L., & Sanders, K. (2015). The use of visual displays in mixed methods research: Strategies for effectively integrating the quantitative and qualitative components of a study. In M. McCrudden, G. Schaw, & C. Buckendahl (Eds.), *Use of visual displays in research and testing: Coding, interpreting, and reporting data* (pp. 177-206). Information Age.
- Ponterotto, J. G. (2005). Qualitative research in counseling psychology: A primer on research paradigms and philosophy of science. *Journal of Counseling Psychology*, 52(2), 126–136.
- Sandelowski, M., Voils, C. I., & Knafl, G. (2009). On quantitizing. *Journal of Mixed Methods Research*, 3(3), 208-222. <https://doi.org/10.1177/1558689809334210>
- Shannon-Baker, P. (2016). Making paradigms meaningful in mixed methods research. *Journal of Mixed Methods Research*, 10(4), 319-334. <https://doi.org/10.1177/1558689815575861>
- Stockman, C. (2015). Achieving a doctorate through mixed methods research. *The Electronic Journal of Business Research Methods*, 13(2), 74-84.
- Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998). *Mixed methodology: Combining qualitative and quantitative approaches*. Sage.
- Tashakkori, A., Johnson, R. B., & Teddlie, C. (2021). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences* (2nd ed.). Sage.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2003). Major issues and controversies in the use of mixed methods in the social and behavioral sciences. In A. Tashakkori & C. Teddlie (Eds.), *Handbook of mixed methods in the social & behavioral sciences* (pp. 3-50). Sage.
- Teddlie, C., & Tashakkori, A. (2009). *Foundations of mixed methods research: Integrating quantitative and qualitative approaches in the social and behavioral sciences*. Sage.
- Teddlie, C., & Yu, F. (2007). Mixed methods sampling: A typology with examples. *Journal of Mixed Methods Research*, 1(1), 77-100.
- Toraman, S. (2013). 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin fen-teknoloji-toplum-çevre ilişkilendirmelerini geliştirmeye yönelik bir eylem araştırması: Çevremi eğitiyorum (Yüksek Lisans Tezi). Aktif Erişim: <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/74727>
- Toraman, S. (2020). Prevalence of mixed methods research in Turkey: A methodological review study. (Turkish). Unpublished manuscript, University of Cincinnati, Cincinnati, OH, USA.
- Toraman, S., Cox, K., Plano Clark, V. L., & Dariotis, J. K. (2020). Graduate students' current practices for writing a mixed methods research study abstract: An examination of doctoral dissertation and

- master's thesis abstracts in the ProQuest Dissertations and Theses Global™ database. *International Journal of Multiple Research Approaches*, 12(1), 110-128. <https://doi.org/10.29034/ijmra.v12n1a4>
- Toraman, S., Cox, K., & Plano Clark, V. L. (2021, April). *Can adoption of mixed methods research be measured? A mixed methods study of dissertation abstracts* [Accepted for paper presentation]. Annual American Educational Research Association Conference [Virtual], Orlando, FL, United States.
- Toraman, S., & Plano Clark, V. L. (2020). Reflections about intersecting mixed methods research with social network analysis. In D. E. Froehlich, M. Rehm, & B. Rienties (Eds.), *Mixed methods social network analysis: Theories and methodologies in learning and education* (pp. 175 – 188). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780429056826>
- Toraman, S., Plano Clark, V. L., & Kelley, L. E. (2018, April). Examining social contexts for mixed methods research: Comparing NSF and NIH funding trends. Manuscript presented at *the Annual American Educational Research Association Conference*, New York City, NY, USA.
- Türk Dil Kurumu (n.d.). Retrieved from <https://sozluk.gov.tr/>
- Younas, A., Zeb, H., Aziz, S. B., Sana, S., Albert, J. S., Khan, I. U., Inayat, S., Khan, F. H., & Rasheed, S. P. (2019). Perceived challenges of nurse educators while teaching undergraduate nursing students in Pakistan: An exploratory mixed-methods study. *Nurse Education Today*, 81, 39-48. <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2019.07.002>